# PM till Utbildningsdepartementet

Frågor att uppmärksamma avseende Nämnden för sameskolstyrelsen och den samiska utbildningskedjan

## Inledning

Detta PM lämnas i egenskap av ordförande för Nämnden för sameskolstyrelsen och folkvald företrädare inom Sametinget. PM:e utgör ett politiskt underlag för dialog med Utbildningsdepartementet och syftar till att uppmärksamma ett antal frågor som aktualiseras i arbetet med myndighetens verksamhet samt i den bredare utvecklingen av samisk utbildning i Sverige.

Frågorna rör dels förutsättningar för nämndens styrning och funktion, dels mer långsiktiga strukturella frågor kopplade till samisk utbildning, språkrevitalisering och ansvarsfördelning inom utbildningssystemet.

PM:et ska ses som ett underlag för fortsatt dialog med Utbildningsdepartementet kring frågor som bedöms viktiga att uppmärksamma och vidare analysera.

---

## 1. Behov av ändring i myndighetsinstruktionen – ersättare i nämnden

### Problemformulering

Enligt 6 § förordning (2011:131) med instruktion för Sameskolstyrelsen ska Nämnden för sameskolstyrelsen bestå av fem ledamöter. Förordningen reglerar däremot inte möjligheten att utse ersättare.

Avsaknaden av ersättare innebär praktiska och demokratiska utmaningar. Vid frånvaro saknas möjlighet att säkerställa kontinuitet och full representation i nämndens arbete. Eftersom nämnden består av ett begränsat antal ledamöter får frånvaro relativt stor påverkan på verksamheten.

Sameskolstyrelsen har under flera år varit föremål för kritik från Riksrevisionen avseende bland annat myndighetens interna styrning, organisatoriska sårbarhet och förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag. Frågan om nämndens robusthet och förmåga att upprätthålla kontinuitet vid frånvaro har mot denna bakgrund aktualiserats. Avsaknaden av ersättare innebär att nämnden saknar organisatorisk redundans när ordinarie ledamöter av olika skäl inte kan delta.

En ordning med ersättare skulle samtidigt möjliggöra ökad delaktighet, bättre kontinuitet och kompetensuppbyggnad bland fler folkvalda företrädare.

### Åtgärdsförslag

Regeringen bör ändra förordning (2011:131) med instruktion för Sameskolstyrelsen så att Nämnden för sameskolstyrelsen, utöver fem ledamöter, även kan ha ersättare.

Ersättarna bör utses av Sametinget på motsvarande sätt som ledamöterna i nämnden och ges rätt att tjänstgöra vid ordinarie ledamots frånvaro.

Syftet bör vara att stärka kontinuitet, demokratisk legitimitet och stabilitet i nämndens arbete samt minska sårbarheten vid frånvaro.

---

## 2. Arvodering av politiskt utsedda ledamöter i Nämnden för sameskolstyrelsen

### Problemformulering

Sametinget utser ledamöterna till Nämnden för sameskolstyrelsen, men förutsättningarna för arvodering regleras inom Sameskolstyrelsens ekonomiska ramverk.

Ledamöter i nämnden har möjlighet till ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Samtidigt skiljer sig ersättningsnivåerna från de nivåer som gäller för motsvarande politiska uppdrag inom Sametingets organisation.

För många samer, däribland egenföretagare, renskötare och personer med kombinerade försörjningsformer, riskerar dagens ersättningsmodell att få begränsad träffsäkerhet. Ersättning för förlorad arbetsförtjänst grundas ofta på deklarerad eller uttagen lön, vilket inte alltid speglar faktisk arbetsinsats eller ekonomisk påverkan vid frånvaro från arbete.

Detta innebär att deltagande i nämndens arbete i praktiken kan medföra ekonomiska nackdelar och riskerar att påverka både uppdragets attraktivitet och möjligheten till bred representation. Skillnader i arvodesnivå i förhållande till andra politiska uppdrag inom Sametingets organisation förstärker denna problematik.

Eftersom ledamöterna utses av Sametinget och fullgör ett politiskt uppdrag med betydande ansvar finns skäl att eftersträva mer likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

### Åtgärdsförslag

Regelverket för ersättning till de av Sametinget utsedda ledamöterna i Nämnden för sameskolstyrelsen bör förändras så att Sametingets reglemente för ersättning till förtroendevalda blir tillämpligt även för dessa uppdrag, alternativt att ersättningsnivåerna harmoniseras med motsvarande nivåer inom Sametingets organisation.

I ett sådant arbete bör särskilt beaktas hur ersättningssystem utformas för att fungera även för egenföretagare, renskötare och personer med varierande inkomstformer, så att ekonomiska förutsättningar inte begränsar möjligheten att delta i det demokratiska uppdraget.

Syftet bör vara att säkerställa likvärdiga och rimliga ekonomiska förutsättningar för att fullgöra uppdraget samt undvika att ersättningssystemets utformning påverkar möjligheten att åta sig eller kvarstå i uppdraget.

---

# 3. Avsaknaden av ansvar för den samiska utbildningskedjan

## Problemformulering

I dag finns ingen myndighet med ett samlat ansvar för den samiska utbildningskedjan ,från förskola till vuxenutbildning och högre studier.

Samtidigt har staten genom skollagen tydliggjort att barn i det samiska förvaltningsområdet, på vårdnadshavares begäran, ska erbjudas förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på samiska. Detta visar att staten redan erkänt behovet av stark språkexponering och långsiktig språkutveckling.

Trots detta saknas ett sammanhållet ansvar för progressionen vidare genom utbildningssystemet. Frågor om språkrevitalisering, kompetensförsörjning, pedagogiska resurser och samordning mellan utbildningsnivåer saknar tydlig nationell hemvist.

Behovet av en tydligare ansvarsfördelning och styrkedja för samisk utbildning har tidigare uppmärksammats av både Riksrevisionen och regeringen. I granskningsrapporten Samisk utbildning – dags för en omstart (RIR 2017:15) konstaterade Riksrevisionen att styrningen av samisk utbildning präglas av otydlighet och rekommenderade regeringen att överväga ett tydligare ansvar och huvudmannaskap för samisk utbildning. I regeringens skrivelse 2017/18:68 instämde regeringen i bedömningen att styrningen av Sameskolstyrelsens verksamhet är otydlig och att ansvar och organisering behöver ses över.

Detta påverkar bland annat kommuners möjligheter att leva upp till skyldigheter enligt skollagen och minoritetsspråklagen samt riskerar att bromsa utvecklingen av en fungerande och långsiktigt hållbar samisk utbildningsstruktur.

## Åtgärdsförslag

Mot bakgrund av tidigare iakttagelser från Riksrevisionen och regeringens egna bedömningar bör regeringen utreda hur en sammanhållen samisk utbildningskedja kan organiseras och utvecklas, inklusive ansvarsfördelning, samordningsfunktioner och behov av stödstrukturer från förskola till högre utbildning och vuxenutbildning.

Utredningen bör särskilt analysera hur kommuners skyldigheter enligt skollagen och minoritetsspråklagen bättre kan stödjas samt vilken myndighet eller organisatorisk struktur som långsiktigt bör bära ett samlat ansvar för området.

---

# 4. Begränsad tillgång till kompetensutveckling och stödstrukturer inom utbildningsområdet

## Problemformulering

Sameskolstyrelsen omfattas idag inte fullt ut av de kompetensutvecklande och erfarenhetsutbytande sammanhang som organiseras inom skolområdet, bland annat genom Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Eftersom Sameskolstyrelsen inte utgör en kommunal eller regional huvudman i traditionell mening hamnar myndigheten delvis utanför strukturer där utbildningar, seminarier, förändringsstöd och erfarenhetsutbyte erbjuds till skolhuvudmän.

Det kan exempelvis handla om utbildningar kopplade till nya lagstiftningsförändringar, reformer inom skolområdet, organisationsutveckling, förändringsledning och erfarenhetsutbyte kring styrning och ledning av utbildningsverksamhet. I de fall samisk utbildning diskuteras i sådana strukturer är inte Sameskolstyrelsen med, trots nämndens särskilda kompetens inom samisk utbildning.

Sameskolstyrelsen verkar inom samma utbildningssystem som övriga skolhuvudmän och påverkas av samma lagändringar, krav och utvecklingsprocesser. När myndigheten inte fullt ut inkluderas i dessa sammanhang riskerar den att få sämre förutsättningar att ta del av kunskap, erfarenhetsutbyte och stöd som andra huvudmän har tillgång till.

## Åtgärdsförslag

Regeringen bör utreda hur Sameskolstyrelsen kan ges likvärdig tillgång till nationella kompetensutvecklings-, erfarenhetsutbytes- och förändringsstödjande strukturer inom skolområdet, inklusive sådana som i dag i huvudsak erbjuds genom Sveriges Kommuner och Regioner (SKR).

Målet bör vara att säkerställa att Sameskolstyrelsen ges motsvarande förutsättningar som andra skolhuvudmän att ta del av utbildningar, erfarenhetsutbyte och stöd i samband med lagändringar, reformer och verksamhetsutveckling.

---

# 5. Tillsyn och uppföljning av rätten till samiskspråkig förskola

### Problemformulering

Rätten till förskola där hela eller en väsentlig del av utbildningen bedrivs på samiska regleras i skollagen för kommuner inom det samiska förvaltningsområdet. Detta innebär att frågan inte endast är en minoritetspolitisk ambition utan en rättighet inom utbildningssystemet.

Samtidigt finns indikationer på att tillämpningen varierar och att kommuner har svårt att fullt ut leva upp till lagstiftningens intentioner, bland annat till följd av kompetensförsörjning, brist på pedagogiska resurser och otillräckligt stöd.

Det finns därför behov av tydligare nationell uppföljning och tillsyn för att säkerställa att lagstiftningens intentioner får genomslag och att barns rättigheter tillgodoses på ett likvärdigt sätt.

### Åtgärdsförslag

Regeringen bör tydliggöra hur tillsyn och nationell uppföljning av bestämmelserna om samiskspråkig förskola ska bedrivas samt överväga ett särskilt uppdrag till Skolinspektionen att följa upp hur kommuner inom det samiska förvaltningsområdet lever upp till skyldigheterna enligt skollagen.

Syftet bör vara att säkerställa ett likvärdigt genomslag av barns rättigheter i hela landet samt identifiera behov av stöd, vägledning och kompetensutveckling.

---

## Avslutande reflektion

De frågor som lyfts i detta PM rör ytterst långsiktiga förutsättningar för att säkerställa en fungerande, sammanhållen och kvalitativ samisk utbildning i Sverige. De handlar om styrning, demokratisk legitimitet, likvärdighet, språkrevitalisering och statens förmåga att skapa hållbara strukturer för samisk utbildning genom hela utbildningskedjan.

Det finns behov av fortsatt dialog kring hur ansvar, stödstrukturer och långsiktiga förutsättningar kan utvecklas för att stärka samisk utbildning och säkra barns och ungas möjligheter att utveckla språk, kultur och utbildning på samiska.

Överlämnad i samband med myndighetsdialog

Paulus Kuoljok, ordförande i nämnden för sameskolstyrelsen

2026-05-25